

Често, абсолютно неправилно, евангелистите биват назовавани *сектанти*. Сектант е онзи, който се е отклонил от Библейското учение, най-вече поради несъобразяване с контекста на цялата Библия, докато евангелистите (наричани още *протестанти*

) са известни именно с наглега си върху разяснителното проповядване на Божието Слово и конкретно на Евангелието - Добрата вест за спасение единствено чрез вяра в Господ Иисус Христос, оттам и името *евангелист*

- човек задълбочил се в, а не отклонил се от Писанието. Знаете ли, че първият българин, завършил прочутият университет "Харвард" е бил именно евангелист? Това е Стоян Ватралски, първият проповедник на евангелската църква в Хасково. Повече за забележителната му биография може да прочетете по-надолу. Сега да започнем отначало...

Евангелска Съборна Църква - гр. Хасково е основана през 1876 г.

Тя е рожба на църквата в гр. Меричлери, която пък дължи появата си на мисионерската работа на Чарлз Морз. Когато Пано Шопов бил пастир там, той и някои от по-будните членове на църквата посещавали Хасково, като водили евангелски разговори и раздавали евангелска литература. Около онова време Хасково бил посетен от евангелския книжар Д. Тенев от с. Юсузлер. Така се появили симпатизанти на евангелското учение, които почнали да се събират в една турска къща. Първите последователи са Костадин Коматев, Ламбри Мишков, Михаил Монеджиков и братята Димитър и Ламбри Камови.

За известно време Никола Гандовски и Костадин Желязков от с. Омарчево, Новозагорско, били чиновници в Хасково. Те се заели да водят събранията, които ставали в къщата на Ламбри Мишков. Така съставената група от евангелисти била организирана в общество през 1878 г. като клон на Меричлерската църква. Купено било широко място до центъра на града, където било построена доста голямо църковно здание. От 30 октомври до 1 ноември 1886г. в Хасково се състоял църковен събор, на който обществото било обявено за църква.

Църковните членове бързо се увеличавали. Появило се гонение, особено остро проявено през времето на Стоян Ватралски, който бил първият проповедник. Църквата още повече се засилила, когато дошли преселници евангелисти от селата Меричлери, Марийно, Бряст, както и от Беломорска Тракия.

Следните лица са служили на църквата като пастири и проповедници: Стоян Ватралски, Коста Желязков, Велико Петранов, Павел Тодоров, Костадин Чавдаров, Иван С. Попов, Иван М. Цаков, Александър Георгиев, Димитър Фурнаджиев, Илия Кютюкчиев, Стефан Градинаров, Трифон Крайчев, Васил Ангелов, Костадин Бозовайски, Кръстю Тихов, Георги Кожухаров, Крум Бумбаров и Тодор Божков.

Малцина знаят, че първият българин, завършил Харвард, е бил първият проповедник на църквата ни - Стоян Ватралски. вчарче ...”Роден на 7 Март, 1860 г. в семейството на Кръстю и Ружа Ватралски, които били бедни овчари от Вакарел, Ватралски започва своя поход в търсене на знание от ранна възраст. Самият той казва, че в селото му нямало училище и затова отишъл в близкия Самоков, където за две години завършил Самоковското градско училище. Там го заварило и Априлското Въстание. Но друго въстание започвало в душата на младия Ватралски. Следващите няколко години били формиращи за неговия живот и кариера. По време на Освободителната Война (1877-1878), с дълбоко убеждение и Библейско покаяние той приел протестантска вяра, и с това завинаги се свързал с Евангелската Общност в България..

Години по-късно, Ватралски определя своето покаяние като “най-важния момент” в своя живот. Издържайки се сам, той продължил образованието си в Американското Училище в Самоков. Там прекарал четири години (1878-1882), изпълнени с ревностно търсене на знание и пламенна Християнска вяра. Тези години обосновали и следващата стъпка в неговия живот, която го отвела в Хасково, където той проповядвал за година и половина с “бележити успехи.” Всичко това подготвило младия Ватралски за голямото събитие в неговия живот, а именно, заминаването му за Америка.

Ватралски пристига в Америка в един от североизточните щати. За своето пристигане той пише: “Пристигнах без никакви пари и почти никакво знание на английски език.” Скоро Ватралски постъпва в Западната Академия в Ню Джързи, където учи английски. Престоят му там не е дълъг, защото през 1888 той завършва Теологичното Училище при университета Хауърд, разположен в столицата на САЩ, Вашингтон. По онова време Хауърд бил младо образователно заведение с едва двадесет годишна история, предназначено предимно за цветнокожи и имигранти. Вероятно това е и причината Ватралски да бъде приет именно там. За съжаление, архивите на Хауърд не разполагат с информация за Ватралски. Пази се само личният му картон с бележка за приемането му, датата на завършването Май, 1888 и оценката с която завършил – 70%.

От малкото информация, която имаме може да се заключи, че през следващите четири години Ватралски проповядва в различни църкви, държи лекции за България и списва за различни вестници. В това време идва и решението, за което Ватралски ще пише: “След продължително проучване реших, че трябва да замина за Харвард ...”

През Юни 1892, в едно ранно неделно утро, развълнуван и със сълзи на очи, Ватралски пристигнал в Кеймбридж, Масачусетс и за първи път в живота си влязъл в “Двора” на Харвардския Университет, за да стане първият българин, завършил Харвард. Молитвата и мечтата на малкото овчарче от Вакарел станали реалност, запазена от историята завинаги.

Следващите две години са феноменални за младия Ватралски. Следвайки като “специален” студент, той постига това, което никой друг българин дотогава не е постигал. Въпреки че през първия семестър срещал твърде много затруднения, особено в областта на английския език и получил средни оценки, Ватралски не се предава. Наред с образователния процес, той продължил да списва за редица ежедневници както и да публикува стихотворения. Заради изключителната му способност да рецитира и ораторства, а и заради дългата му брада и силен европейски акцент, съучениците му го наричали “Българският Толстой.”

Но дори и с явен балкански акцент, Ватралски се славел като необорим словесен опонент. На няколко пъти печелил награди за ораторство в Харвард и околните колежи. Точно преди завършването си през Юни 1894, Ватралски спечелил конкурс за бакалавърски химн на Харвард, който се пее и до днес при завършването на бакалавърския клас.

След дипломирането си в Харвард, Ватралски живее в Кеймбридж, продължавайки да държи лекции за България. Той бил добре познат на Бостънското общество със своите “публични сказки” върху българските народни обичаи и религии. В многобройните си публикации, речи и проповеди, Ватралски бил упорит противник на Бахайската Вярa, която смятал за мохамеданска. Подобно било и по-късното му отношението към Бялото Братство, които смятал за секта.

Освен Бостън, Ватралски бил често канен да пътува в много от източните щати между които: Ню Ингленд, Индияна, Ню Йорк, Охайо, Ню Джързи, Пенсилвания, Кънектикът, Мейн и Ню Хампшиър. Пътувал и до Канада. Работил за East Entertainment Bureau, Ltd. в Бостън и Wade Entertainment Bureau, Inc. в Ню Йорк, чрез които пишел за известни всекидневници като: The Boston Transcript, The New York Tribune, The Forum, and The Chicago Tribune. Известността му била толкова голяма, че всички те поместили неочакваната новина за неговото заминаване за България.

Оставяйки перспективна кариера в Америка, през Юни, 1900 Ватралски тръгва обратно за България. Точно преди да отплува, минал през Ню Легсингтън, щата Охайо, където на 16 Юни, 1900 държал реч пред кметството на града, в чест на Дж. А. МакГахан, военният кореспондент, който пръв пише в световната преса за Априлското въстание и с това спомага за освобождаването на България от Турско робство. Посещавайки гроба на известния Американски журналист по-късно същия ден, Ватралски обещал да направи всичко възможно за построяването на подобаващ монумент.

Преди да напусне Американска земя, от пристанището на Ню Ингленд, Ватралски праща до Харвардския вестник Crimson знаменитото си прощално стихотворение, в което той пише:

“Сбогом Америка: Ти майко на по-добрия его – сбогом!
Аз трябва да вървя, – че инак бих изневерил Божествената истина,
Възпята от поети и добрите люде:
Когато Длъжността зове, в човека
Трябва да се чуй отглас: “Небесни сили, ето аз!”

След завръщането си в България, Ватралски купува къща в Красно Село и през 1907 се

оженва за Василка. В Америка се връща само веднъж за 30-годишнината от дипломирането си в Харвард. През ранните си години в България, Ватралски основава Българо-Американското дружество, а също е и председател на Българския Национален У.М.С.А., и член на борда на Дружеството на английско говорящите жители на София.

Той продължил работата си като поет и писател, наред с църковната си дейност като протестантски проповедник. Публикациите му са многобройни. Човекът, Сказки, Речи, Есета (1933), Преведени Работи, Бистра Водица и Пъстра Сбирка (1934) са само някои от известните заглавията. Превел е и голяма част от Евангелските химни, много от които се пеят и днес.

Творчеството и кариерата на Ватралски били високо патриотични. Политическата му насоченост била радикална, но въпреки че често бил молен да заеме политически постове, той не проявил интерес. Многобройните си познанства със световни политически фигури Ватралски ползвал като възможност да популяризира родината си. Например, братята Чарлз и Ноел Бъкстон му помогнали да пътува за Великобритания по време на Балканската Война (1912-1913), където говорил и писал в защита на България.

Въпреки известността си като книжовник и родолюбец, Ватралски живял живот на скромност и отшелничество в имението си в Красно Село. С продължителна ревност и голямо търпение, въпреки многобройните заплахи и противници, той безпрекословно посветил живота си на развитието на Протестантството в България и до смъртта си останал верен на Протестантските принципи и начин на живот, придобити през престоя му в Америка.

Заради религиозните си убеждения, Ватралски остава забравен като религиозен деец, учен и творец. Неговата история остава апокалиптично скрита във слоевете на драстични политически, икономически и културни промени в България, но само до днес когато сто години по-късно неговото поетическо пророчество се сбъдва:

“... Щом днешний дух не те разбира
След сто години друг ще те цитира ...”

От редиците на църквата е излязъл и един ненадминат оратор, според думите на правосъдния министър в правителствата на Георги Кьосеиванов и Богдан Филов -

Павел Мишков. Роден е на 15 декември 1887 година в Хасково, в семейство на евангелисти. Учи в града, а после завършва научно-богословското училище в Самоков. През 1908 година заминава за САЩ, където завършва прочутия Библейски институт на Ч. Муди в Чикаго. Завръща се в България и постъпва на служба във Варна, в МЕЦ. Изключително добър проповедник. През неговото служение във Варна се налага сградата на църквата да бъде разширена. От 1919 година БЕД го назначава за пътуващ евангелизатор. Същевременно служи и в църквата в Пловдив. Неговите евангелизационни събрания в различни градове и села на България имат огромен успех и той практически е най-продуктивния служител на СЕЦ. Чрез своите контакти в САЩ получава много помощи след земетресението през 1928 година. Влиза в тежък конфликт с ръководството на СЕЦ, поради проблема с новото богословие и е изключен от съюза. Оглавява Съюза на евангелските баптистки църкви до смъртта си през 1938 година.

Димитър Н. Фурнаджиев е родом от Банско, получава основното си образование в евангелското първоначално училище в града, следва три години в американското научно-богословско училище в Самоков, а през 1888 година заминава за САЩ, за да продължи образованието си. Там завършва колеж и богословска семинария в Пристън, като работи за издръжката си. През 1898 година е ръкоположен за пастир, след завършването на образованието си, и се жени за Зорница Караиванова, която също учи там. Завръщат се в България и служи в Кюстендил, Хасково, Пловдив, а от 1911 година до 1930 година в София. След това става ректор на евангелската семинария в Самоков и пастир на църквата там до смъртта си през 1944 година.

Членува в няколко международни организации и поради неговите контакти е изпращан много пъти от българското правителство и различни организации като техен представител на форуми, за различни мисии. През 1903 година ВМОРО го изпраща в САЩ да събира помощи за пострадалите в Илинденското въстание. През 1919 година е в Париж, включен в държавната делегация за подписването на Ньойския договор, след войната е изпращан многократно за събиране на помощи за бежанци, бедстващи и за пострадалите от земетресението през 1928 година. От 1911 година до смъртта си е религиозен представител на протестантската общност пред българското правителство. Авторитетът му сред евангелската общност е засвидетелстван и от факта, че 26 години председателства БЕД. Инициатор е за написването на История на евангелските църкви, като създава Комитет за събиране на материали и написване на историята.

Стефан Градинаров е друг виден българин, пастирувал в Хасково. Роден на 14 февруари 1888 година в град Пирдоп. След като завършва прогимназия заминава за София, където постъпва като продавач в книжарницата на Иван Т. Игнатиев. Тук се запознава с евангелизма и променя живота си. През 1905 година постъпва в научно-богословското училище в Самоков и завършва гимназиалния и богословския курс. Пастир е от 1913 година. Служи в Сливен, Ихтиман, София, Хасково, Пловдив и Бургас. От 1929 година поема църквата в Пазарджик и там служи до смъртта си през 1964 година. Участва в управата на БЕД и СЕЦ, за дълги години оглавява Евангелския въздържателен съюз. На него дължим събирането на фонда на СЕЦ и ОЕЦ в ЦДА, които представляват единствените автентични документи за дейността на протестантската общност, които са достъпни. Развива активна обществена дейност като член на ръководството на БЧК, федерацията на въздържателните съюзи, дружеството за закрила на децата. В Пазарджик участва в ръководството на общоградския комитет, в комитета за благоустройство, за поддръжка на гробищата и други. По време на войните оглавява комитети за подпомагане на войнишките семейства. Удостояван е с държавни награди.

При църквата било открито евангелско училище, което просъществувало до 1905 г.

Библейски работнички при Хасковската църква са били Тана Кръстева-Цокова, Тодорка Янева, Невенка Карагюлева, Тянка Мишкова. В Хасково и околността работил Бойчо Боев като мисионер между мохамеданите.

Запознатите с появата на първия превод на Библията на новобългарски език (търновското наречие), известен като "Славейков", "Цариградски" и "Протестантски(евангелски)" им е добре известно името на доктора на богословските науки Илайъс Ригс. Той е участвал в този превод и дори го е съиницирал с Алберт Лонг като от българска страна в комисията са участвали Христодул Костович, Константин Фотинов и Петко Славейков. Доктор Ригс е бил представител именно на конгрешанските или съборните църкви.

Сега църквата се обслужва от местните проповедници Николай Тумбарков и Деян Иванов.